

Bankovní systém a český bankovní systém

Obchodní banky patří mezi nejvýznamnější finanční zprostředkovatele v tržní ekonomice. Podnikají na základě zisku podle Zákona o bankách č. 21/1992 a směrnice ES č. 77/780/EHS.

Vymezení banky

Funkční hledisko

Banka je charakterizována jako druh finančního zprostředkovatele, jehož hlavní činností je zprostředkování pohybu finančních prostředků mezi ekonomickými subjekty.

Právní hledisko

Zákon o bankách stanoví čtyři klíčová kritéria:

- Právnícká osoba se sídlem v ČR, založená jako a.s.
- Přijímá vklady od veřejnosti
- Vlastní bankovní licenci
- Poskytuje úvěry

Tři hlavní funkce bank

Finanční zprostředkování

Transformace peněz a kapitálu, redukce transakčních nákladů, monitorování bonity dlužníků a informační servis.
Racionalizace platebního systému.

Emise peněz

Jedinou institucí, která může emitovat hotovostní peníze ve státě, je centrální banka.

Bezhotovostní platební styk

Provádění platebního styku tuzemského i zahraničního.

Transformace peněz a kapitálu

Kvantitativní transformace

Banka získává malé vklady a ty pak poskytne na velký úvěr.

Časová transformace

Banky získávají zdroje s odlišnou splatností než jaká je splatnost jejich aktiv.

Teritoriální transformace

Banky získávají zdroje v jiném teritoriu než je potom umisťují, řídí se ziskovým motivem.

Transformace obchodovatelnosti

Proti málo likvidním aktivům emitují sekundárně obchodovatelné a velmi likvidní produkty.

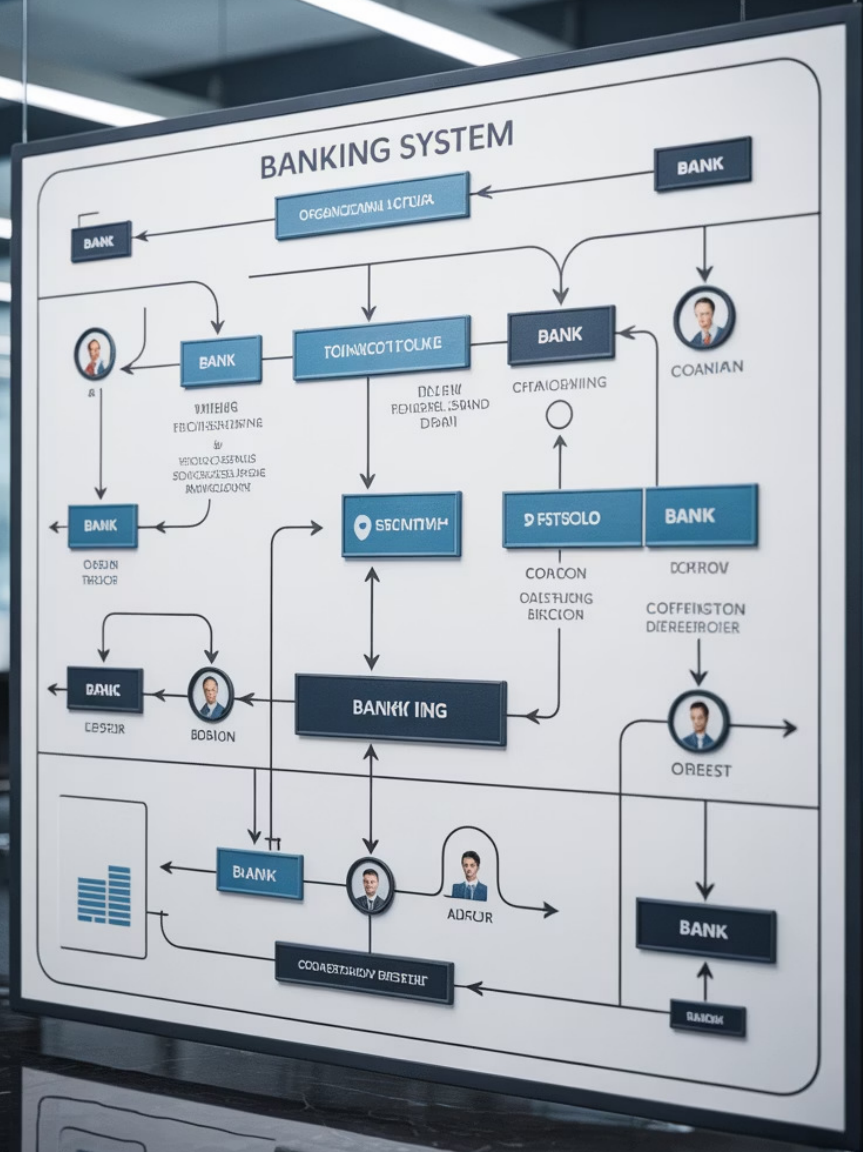
Transformace úvěrového rizika

Vyplývá z rozdílného rizika bankovních aktiv a pasiv, velký vliv má systém pojištění vkladů.

Měnová transformace

Banky získávají zdroje v jiné měně než v jaké jsou aktiva, musí se jistit proti kurzovým rizikům.

Formy uspořádání bankovního systému

1 Jednostupňový vs. dvoustupňový

Neexistence centrální banky versus oddělení centrální banky a její makroekonomické funkce od obchodních bank.

2 Univerzální vs. oddělený

Banky mohou poskytovat celou paletu produktů komerčního i investičního charakteru, nebo je odděleno komerční a investiční bankovníctví.

Český bankovní systém

Je založen na univerzálním dvoustupňovém systému. Je tvořen univerzálními bankami a dále specializovanými bankovními domy:

- Stavební spořitelny
- ČMZRB a.s.
- Česká exportní banka
- Konsolidační banka (od roku 2003 nebankovní instituce)
- Pobočky zahraničních bank
- Spořitelní a úvěrová družstva (legislativa je nepovažuje za bankovní domy)

Vznik centrální banky

Pověření existující banky

Jedna z existujících bank je pověřena funkcí centrální banky.

Zvýhodnění obchodní banky

Některé obchodní banky získají zvýhodněné postavení.

Založení nové instituce

Vytvoření zcela nové instituce pro účely centrálního bankovníctví.

Funkce České národní banky

Státní instituce

ČNB je státní institucí a nepodnikatelským subjektem.

Emisní funkce

Sledování množství peněz v oběhu.

Měnová politika

Vrcholný subjekt měnové politiky - úrokové sazby, měnový kurz.

Banka bank

Vede účty ostatním bankám a poskytuje úvěry.

Regulace a dohled

Regulace a dohled nad bankovním systémem.

Devizové rezervy

Správa devizových rezerv státu a reprezentace státu v měnové oblasti.

Nástroje měnové politiky ČNB

Přímé nástroje

Administrativní nařízení omezující volný bankovní trh, v tržní ekonomice méně časté:

- Pravidla likvidity
- Úvěrové kontingenty
- Povinné vklady
- Doporučení a dohody

Nepřímé nástroje

Využívají tržních zákonů a působí plošně na všechny subjekty:

- Regulace výše diskontu
- Reeskont směnek
- Lombardní úvěr

Klíčové úrokové sazby ČNB

Diskontní sazba

Úrok z diskontního úvěru. Banky mohou uložit přes noc u ČNB bez zajištění svou přebytečnou likviditu. Minimální objem 300 mil. Kč. Dolní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb.

Lombardní sazba

Úrok z lombardního úvěru poskytovaného ČNB komerčním bankám proti zajištění zástavou cenných papírů. Horní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb.

2týdenní Repo sazba

Hlavní měnový nástroj ČNB pro ovlivňování množství peněz v ekonomice. ČNB stahuje měnu prodejem CP a uvolňuje ji nákupem stejných CP.

Operace na volném trhu

Restriktivní politika

ČNB prodává státní cenné papíry

Odčerpání peněz z obchodních bank a ekonomiky, zpomalení oběhu peněz, protiinflační restriktivní monetární politika.

Emise státních cenných papírů slouží i k jiným účelům než pouze k regulaci inflace - stát vydává státní CP ke krytí přechodného nedostatku peněz ve státní pokladně nebo ke krytí schodku státního rozpočtu.

Expanzivní politika

ČNB nakupuje státní cenné papíry

Načerpání peněz do obchodních bank a ekonomiky, zrychlení oběhu peněz, expanzivní monetární politika.

Povinné minimální rezervy (PMR)

Představují 2% ze sumy vkladů od nebankovních subjektů s délkou splatností do 2 let. Zasahují do hospodaření bank a přímo ovlivňují výši úroků z úvěrů.

1 Zvýšení PMR

Dochází ke zdražení peněz, zpomalení oběhu peněz - protiinflační restriktivní monetární politika.

2 Snížení PMR

Dochází ke zlevnění peněz, zrychlení oběhu peněz - expanzivní monetární politika.

Měnový kurz a jeho změny

Měnový kurz je stanoven na základě nabídky a poptávky po daných měnách (floating).

Apreciace

Jedna měna vůči druhé posiluje (kurz klesá).

Devalvace

Měna oslabuje vůči všem ostatním měnám.

Depreciace

Jedna měna vůči druhé oslabuje (kurz roste).

Revalvace

Měna posiluje vůči všem ostatním měnám.

Parita kupní síly

Podle teorie parity kupní síly je měnový kurz rovnovážný tehdy, pokud umožňuje za poměrově stejné množství peněz realizovat v obou zemích stejné nákupy.

Pro řadu srovnání mezi zeměmi nám plovoucí kurzy způsobují problémy. Parita kupní síly poskytuje alternativní pohled na hodnotu měn.

Správa státního dluhu a monetizace

Poskytnutí úvěru státu se děje prostřednictvím emise státních cenných papírů a jejich umístěním na peněžním a kapitálovém trhu.

Základní rovnice

$$\text{VSR} = \text{PSR} + \text{ECP}$$

$$\text{Výdaje státního rozpočtu} = \text{Příjmy státního rozpočtu} + \text{Emise cenných papírů}$$

Monetizace státního dluhu znamená tištění peněz. V okamžiku, kdy ČNB začne od komerčních bank nakupovat státní cenné papíry, dochází k růstu množství peněz v oběhu, tedy růstu rezerv bank a tím měnové báze.

Samostatnost České národní banky

Samostatnost ČNB je nutná pro úspěšnou regulaci množství peněz v oběhu, kontrolu inflace a úspěšnost měnové politiky.

1 Jmenování vedení

Způsob jmenování a funkční období guvernéra a členů nejvyššího vedení centrální banky.

2 Oddělení od vlády

Představitelé vlády by neměli být členy vedení centrální banky.

3 Nezávislost politiky

Měnová politika by neměla podléhat schválení vládou, ale měla by informovat vládu, parlament a veřejnost.

4 Zákonná povinnost

Zákonná povinnost centrální banky podporovat neinflační vývoj.

5 Úvěrová samostatnost

Samostatnost v rozhodování komu a za jakých podmínek půjčí, aby se předešlo monetizaci státního dluhu.

Bankovní rada - nejvyšší orgán ČNB

Bankovní rada je sedmičlenná, jmenována prezidentem republiky na dobu 6 let. Funkci člena bankovní rady nesmí nikdo zastávat více než dvakrát.

Hlavní pravomoci

- Stanoví zásady činnosti a obchodů ČNB
- Schvaluje rozpočet ČNB
- Stanoví organizační uspořádání
- Stanoví druhy fondů, jejich výši a použití

Neslučitelné funkce

- Poslanec zákonodárného sboru
- Člen vlády
- Členství v orgánech jiných bank
- Samostatná výdělečná činnost

Požadavky na člena bankovní rady

Občanství

Občan České republiky

Způsobilost

Plně způsobilý k právním úkonům

Bezúhonnost

Beztrestnost

Vzdělání

Ukončené vysokoškolské vzdělání

Odbornost

V měnových a bankovních záležitostech uznávaná a zkušená osobnost

Regulace vstupu do bankovní sféry

Žádost jako banka mohou podávat jak právnické, tak i fyzické osoby. Proces vstupu je přísně regulován.

500M

Minimální kapitál

Minimální základní kapitál pro založení banky v České republice činí 500 milionů korun.

Žádost zahraniční banky musí dále obsahovat rozhodnutí statutárního orgánu banky o zřízení pobočky v ČR, souhlas od instituce odpovědné za bankovní dohled ze země mateřské banky a souhlas s odpovědností za vypořádání aktiv a závazků pobočky.

Hospodaření banky - bilance

V českém účetnictví se používá anglosaského účetnictví: **Celková aktiva = Kapitál + Závazky**

Aktiva banky

- Pokladní hodnoty
- Vklady a úvěry u ČNB
- Vklady a úvěry u bank
- Státní pokladniční poukázky
- Poskytnuté úvěry
- Cenné papíry k obchodování
- Dlouhodobé finanční investice
- Hmotný a nehmotný majetek

Pasíva banky

- Cizí zdroje (závazky banky)
- Vlastní zdroje (vklady majitelů)
- Zdroje od ČNB
- Vklady a úvěry od bank
- Přijaté vklady
- Emise obligací
- Rezervy a rezervní fondy
- Kapitálové fondy
- Základní jmění
- Nerozdělený zisk

Zisk banky a bankovní produkty

Zisk banky je dán dvěma hlavními faktory:

1

Úrokové rozpětí

Rozdíl mezi úroky z úvěrů a úroky z vkladů tvoří hlavní zdroj zisku banky.

2

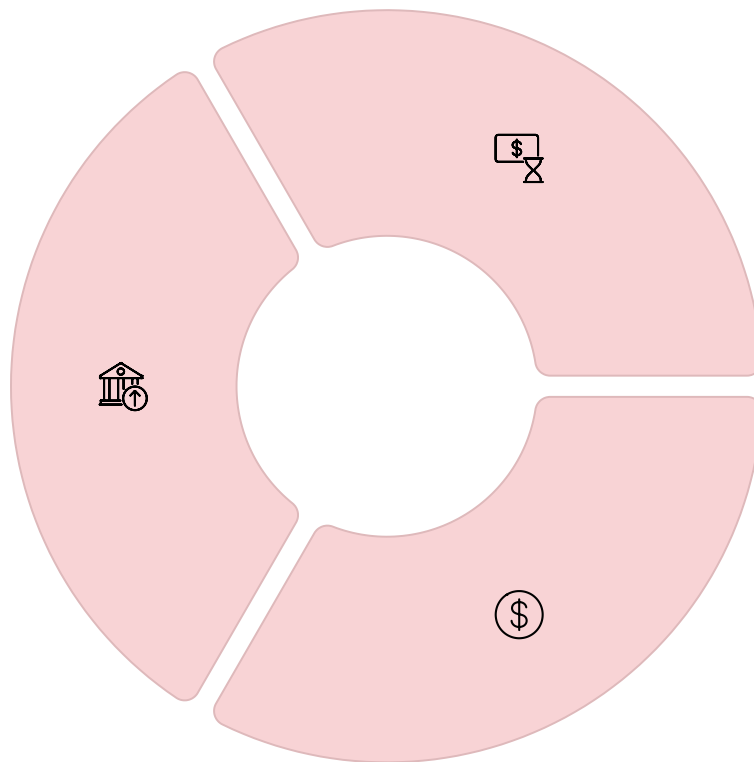
Poplatky za služby

Vedení účtu, zprostředkování plateb a další bankovní služby generují dodatečné příjmy.

Členění bankovních produktů

Pasivní produkty

Banky si jimi vytvářejí cizí bankovní kapitál
- přijímání peněz od fyzických i
právnických osob, vkladová činnost
banky.

Aktivní produkty

Banky si jimi vytvářejí vlastní bankovní kapitál - poskytování úvěrů a půjček.

Indiferentní produkty

Banky si pomocí nich vytvářejí dodatečné výnosy - například směnárenská činnost.

Pojišťovnictví v České republice

Zákon č. 363/1999 Sb. o pojišťovnictví upravuje v souladu s právem Evropských společenství podmínky provozování pojišťovací a zajišťovací činnosti. Státní dozor vykonává od 1. dubna 2006 Česká národní banka.

Zákon vymezuje oblasti, na které se jeho úprava nevztahuje - nemocenské a důchodové pojištění, sociální zabezpečení, penzijní připojištění se státním příspěvkem, veřejné zdravotní pojištění a další.

Pojišťovna a pojišťovací činnost

Pojišťovna

Právnícká osoba, která je v souladu se zákonem o pojišťovnictví oprávněna provozovat na území ČR pojišťovací činnost. Udělení licence je nutné pro tuzemské i zahraniční pojišťovny.

Pojišťovací činnost zahrnuje

- Uzavírání pojistných smluv
- Správa pojištění
- Poskytování plnění z pojistných smluv
- Poskytování asistenčních služeb
- Zpracování osobních údajů
- Nakládání s aktivy

Zajišťovna a zajišťovací činnost

Zajišťovna je právnická osoba, jejíž činností je přebírání pojistných rizik postoupených pojišťovnou se sídlem na území ČR.

1

Pojišťovna

Uzavírá pojistné smlouvy s klienty a přebírá pojistná rizika.

2

Zajišťovna

Přebírá část pojistných rizik od pojišťovny, čímž zmírňuje následky pojistných událostí.

Zajišťovně se platí určitá část pojistného z pojistných smluv uzavřených pojišťovnou. Zajišťovna provozuje činnost v souladu s právní úpravou země svého sídla.

Typy pojišťoven a minimální kapitál

90M

Životní pojištění

Minimální výše základního kapitálu tuzemské pojišťovny pro životní pojištění.

200M

Neživotní pojištění

Minimální výše základního kapitálu tuzemské pojišťovny pro neživotní pojištění (dle pojistných odvětví).

1000M

Zajišťovna

Minimální výše základního kapitálu tuzemské zajišťovny.

Pojišťovny i zajišťovny mohou být založeny pouze jako akciová společnost (pojišťovny i jako družstvo). Jsou oprávněny vydávat akcie spojené s hlasovacím právem.

Opatření ČNB při nedostacích

Při zjištění nedostatků v hospodaření pojišťovny nebo zajišťovny může Česká národní banka nařídit:

- 1 Zavést nucenou správu**
- 2 Předložit ozdravný plán**
- 3 Pozastavit oprávnění k uzavírání pojistných smluv**
- 4 Nařídit převést pojistný kmen**
- 5 Odejmout povolení k provozování činnosti**
- 6 Uložit pokutu až do výše 50 000 000 Kč**

Pojistná smlouva a její náležitosti

Pojistná smlouva je upravena zákonem č. 37/2004 Sb. a musí obsahovat tyto náležitosti:

- Určení pojistníka a pojistitele
- Určení oprávněné osoby, případně obmyšlené osoby
- Určení typu pojištění (škodové nebo obnosové)
- Vymezení pojistného nebezpečí nebo pojistné události
- Výše pojistného a jeho splatnost
- Určení typu pojištění (běžné nebo jednorázové)
- Vymezení pojistné doby a doby trvání smlouvy

Neoddělitelnou součástí jsou všeobecné obchodní podmínky a zvláštní pojistné podmínky.

Klasifikace pojištění

1

Životní pojištění

Pojištění pro případ smrti, dožití, svatební pojištění, důchodové pojištění, investiční životní pojištění, kapitálové činnosti, pojištění pro případ úrazu.

2

Neživotní pojištění

Úrazové pojištění, pojištění nemoci, pojištění škod na dopravních prostředcích, pojištění přepravovaných věcí, pojištění majetku, odpovědnosti, úvěru, záruky, finančních ztrát, právní ochrany a asistenční služby.

Investiční společnosti a fondy

Investiční společnost je zakladatel a správce fondů. V České republice podléhá regulaci dané zákonem č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech. Její činnost kontroluje depozitář a auditor.

